

Adviescommissie afgesloten strafzaken

Postbus 20303 2500 EH Den Haag

Bezoekadres:
Korte Voorhout 8
2511 EK Den Haag

Zaak [verzoeker] (ACAS 031)

Beknopt relaas van de feiten

Verzoeker heeft op zaterdag 16 september 2000 ingebroken in het huis van zijn voormalige werkgever. De inbraak was gepland. Verzoeker had op de ochtend van 16 september de woning een tijd lang geobserveerd, wachtende tot de hem bekende echtgenote van zijn voormalige werkgever de woning verliet. Nadat zij was weggegaan, is verzoeker de woning binnengeklommen. Verzoeker verkeerde in de veronderstelling dat het een vrijdag was, de dag waarop de vrouw haar man in diens zaak hielp. Het was echter niet vrijdag maar zaterdag. De vrouw was na korte tijd weer thuis; ze was slechts naar de bakker geweest. Zij betrapte verzoeker. Na betrapt te zijn, heeft verzoeker de vrouw neergestoken met een mes dat hij bij zich droeg. Bij de sectie zijn 29 snij- en steekwonden geconstateerd. De vrouw is aan de verwondingen overleden. Vervolgens heeft verzoeker de woning verlaten, maar direct daarna is hij de woning weer binnengegaan en heeft hij de sleutel van de bij de woning geparkeerde personenauto gepakt. Daarna is hij weggereden met de auto. Verzoeker is op 20 september 2000 aangehouden. In de eerste verhoren na zijn aanhouding ontkende hij het feit te hebben gepleegd. Nadien heeft hij bekend.

Rechtsgang

Verzoeker is op 28 maart 2001 door de Rechtbank Roermond wegens gekwalificeerde doodslag veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf en TBS met dwangverpleging. De Rechtbank achtte verzoeker verminderd toerekeningsvatbaar.

Op 4 oktober 2001 heeft het Gerechtshof 's-Hertogenbosch verzoeker veroordeeld wegens gekwalificeerde doodslag tot achttien jaar gevangenisstraf en TBS met dwangverpleging. Ook het Hof achtte verzoeker verminderd toerekeningsvatbaar.

Het door verzoeker ingestelde cassatieberoep is op 17 december 2002 door de Hoge Raad zonder nadere motivering verworpen. De advocaat-generaal bij de Hoge Raad had ook tot verwerping geconcludeerd. De uitspraken van Rechtbank, Hof en Hoge Raad zijn niet gepubliceerd.

Verzoeker heeft de gevangenisstraf uitgezeten. Hij is in maart 2013 begonnen met de TBS-behandeling. In de laatste fase van de gevangenisstraf zat hij, als voorbehandeling voor de TBS, in het PPC Overmaze. Vervolgens heeft hij van maart tot oktober 2013 in FPC Oldenkotte gezeten. Toen is hij overgeplaatst naar de FPC Van Mesdag.

Het verzoek van de veroordeelde en zijn raadsman

Op 8 juni 2016 heeft mr. S.T. van Berge Henegouwen, advocaat te Maastricht, bij de procureur-generaal bij de Hoge Raad een verzoek ingediend ex artikel 461 Sv tot het doen verrichten van voorbereidend onderzoek.

In 2014 is in het kader van de verlenging van de TBS een nieuw psychologisch onderzoek uitgevoerd door GZ-psycholoog De Baets. Op 10 september 2014 is het rapport van dat onderzoek uitgebracht. De GZ-psycholoog heeft bij verzoeker een ernstige en complexe posttraumatische stressstoornis (PTSS) vastgesteld. Deze PTSS heeft zich naar aanleiding van verschillende ervaringen, waaronder meervoudig seksueel misbruik, al vroeg in de jeugd van verzoeker gemanifesteerd en moet daarom een niet te miskennen invloed hebben gehad op de persoonlijkheidsontwikkeling van verzoeker. Deze PTSS was aanwezig toen verzoeker het delict beging waarvoor hij veroordeeld is. Dat verzoeker ten tijde van het plegen van het feit leed aan PTSS, was niet bekend. Volgens verzoeker is in 2001 nagelaten nader onderzoek te doen naar de aanwezigheid van een PTSS ten tijde van het strafbare feit. Indien dat wel gebeurd zou zijn, zou PTSS zijn vastgesteld. Als de rechter bekend was geweest met die diagnose had dat hoogstwaarschijnlijk tot een ander oordeel geleid, namelijk ontslag van alle rechtsvervolgning vanwege volledige ontoerekeningsvatbaarheid.

De raadsman ziet in de nieuwe diagnostische bevindingen de aanwijzing dat er mogelijk sprake is van een novum en verzoekt om de navolgende onderzoekshandelingen:

- een deskundigheidsonderzoek naar de mate waarin de PTSS die thans bij verzoeker is vastgesteld – in combinatie met de reeds eerder geobserveerde psychopathologie – invloed heeft respectievelijk kan hebben gehad op de bewezenverklarde feiten;
- een deskundigheidsonderzoek naar de vraag of de PTSS die thans bij verzoeker is vastgesteld – in combinatie met de reeds eerder vastgestelde psychopathologie – tot een andere conclusie zou hebben geleid met betrekking tot de mate van toerekeningsvatbaarheid ten tijde van de bewezen verklaarde feiten.

Het verzoek van de procureur-generaal

Op de voet van artikel 462 Sv heeft de procureur-generaal bij brief van 3 oktober 2016 aan de Adviescommissie Afgesloten Strafzaken advies gevraagd over de wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv. Daarbij ware aandacht te besteden aan de vraag naar nut en noodzaak van het onderzoek dat in het verzoekschrift is voorgesteld, als ook aan de vraag of er naar het oordeel van de Commissie andere aanknopingspunten zijn voor nader onderzoek naar het bestaan van gronden voor herziening van de veroordeling.

Het wettelijk kader voor de behandeling van het verzoek

Op grond van artikel 462, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering is de Adviescommissie Afgesloten Strafzaken (hierna: de Commissie) belast met de advisering over de wenselijkheid van een nader onderzoek als bedoeld in artikel 461, eerste lid, Sv. Dat wil zeggen: een nader onderzoek naar de aanwezigheid van een grond voor herziening als bedoeld in artikel 457, eerste lid, onder c. Volgens laatstgenoemde bepaling kan de Hoge Raad een veroordeling herzien indien er sprake is van een gegeven dat bij het onderzoek op de terechtzitting aan de rechter niet bekend was en dat op zichzelf of in verband met de vroeger geleverde bewijzen met de uitspraak niet bestaanbaar schijnt, zodanig dat het ernstige vermoeden ontstaat dat indien dit gegeven bekend zou zijn geweest, het onderzoek

van de zaak zou hebben geleid, hetzij tot een vrijspraak van de gewezen verdachte, hetzij tot een ontslag van alle rechtsvervolging, hetzij tot de niet-ontvankelijkverklaring van het Openbaar Ministerie, hetzij tot de toepassing van een minder zware strafbepaling. De Commissie brengt haar advies uit aan de procureur-generaal bij de Hoge Raad (art. 462, lid 1, Sv) of aan de Hoge Raad zelf (art. 469, lid 1, Sv).

In de Nota van Toelichting bij het Besluit Adviescommissie Afgesloten Strafzaken wordt opgemerkt dat onder de vraag naar de wenselijkheid van een nader onderzoek kan worden begrepen de vraag naar de vraagstelling en inrichting van dat onderzoek (§ 2.1). Ook kan de Commissie adviseren om in het kader van een nader onderzoek de door haar wenselijk geoordeelde onderzoekshandelingen te doen uitvoeren (Nota van Toelichting bij artikel 8 van het Besluit Adviescommissie Afgesloten Strafzaken).

De activiteiten van de Commissie

De Commissie heeft op 24 oktober 2016 en 6 januari 2017 stukken ontvangen. Commissielid De Doelder heeft zich verschoond. Vanuit de Commissie zijn de leden Posthumus en Rassin met de voorbereiding van het advies belast. Daartoe hebben zij onafhankelijk van elkaar het dossier bestudeerd. Zij hebben op 1 februari 2017 hun bevindingen besproken. Het concept-advies is besproken in de vergaderingen van de Commissie van 9 februari 2017 en 15 maart 2017.

De bevindingen van de Commissie

Verzoeker is in de zaak waarvoor hij nu in TBS zit, onderzocht in het Pieter Baan Centrum (hierna: PBC). Het PBC kwam in zijn rapport van februari 2001 tot de conclusie dat er bij verzoeker sprake was van een ernstige gemengde persoonlijkheidsstoornis met vooral antisociale en narcistische, maar ook borderline trekken. In het PBC-onderzoek is, zoals in het verzoekschrift is opgemerkt, geen PTSS vastgesteld.

In een behandelplan van september 2012 wordt gesproken over een persoonlijkheidsstoornis NAO met antisociale, narcistische, borderline trekken en paranoïde en schizotypische trekken. Verder is bij verzoeker tussen maart en eind september 2013 diagnostisch onderzoek verricht in FPC Oldenkotte. Toen is gekeken naar de eventuele aanwezigheid van een PTSS. Geadviseerd werd “om een Post Traumatische Stress Stoornis (PTSS) te diagnosticeren, gezien [verzoekers] last die hij hieraan ondervindt.”

In het rapport van de GZ-psycholoog De Baets van september 2014 wordt geconcludeerd tot een PTSS. In het rapport staat dat “geconcludeerd kan worden dat er sprake is geweest van een complexe post traumatische stress stoornis die zich naar aanleiding van meerdere ervaringen al vroeg in betrokkenes jeugd gemanifesteerd heeft en daardoor een niet te miskennen invloed moet hebben gehad op zijn persoonlijkheidsontwikkeling.” Blijkens dit rapport zijn de ervaringen uit betrokkenes jeugd die een rol hebben gespeeld: de dood van een neefje toen verzoeker ongeveer 5 jaar oud was, een bijna-verdrinking in een moeras toen verzoeker een jaar of 7 oud was, en seksueel misbruik op verschillende momenten, onder meer in een internaat.

Verzoeker concludeert dat “vast staat dat verzoeker al sinds zijn jeugdjaren aan de PTSS lijdt” (punt 22 verzoekschrift). Bovendien is in het onderzoek in 2001 “nagelaten om nader

onderzoek te doen naar de aanwezigheid van een PTSS ten tijde van het strafbare feit” (punt 17).

De Commissie constateert dat geenszins vaststaat dat verzoeker tijdens het plegen van het delict leed aan PTSS. Om te beginnen kent het in het onderzoek van De Baets (2014) gehanteerde interview (SCID I) een foutenmarge.¹ Dat klemmt des te meer in een context waarin het mogelijk is dat de onderzochte de trauma's en de traumagerelateerde klachten zou kunnen aandikken.² Daarbij moet worden bedacht dat de criteria die in een psychodiagnostisch proces worden aangelegd niet draaien om waarheidsvinding. Anders gezegd: als een onderzochte vertelt dat hij getraumatiseerd is door een mishandeling, zal de diagnosticus geen feitenonderzoek instellen naar de gestelde mishandeling. Verder dicteren recente wetenschappelijke inzichten dat PTSS soms pas jaren na het gerelateerde trauma optreedt: “there may be a delay of months, or even years, before the criteria for the diagnosis are met”.³ Het is daarom mogelijk dat de PTSS in 2001 niet aanwezig was, maar in 2013 wel, zelfs als jeugdervaringen eraan ten grondslag liggen.

De Commissie constateert verder dat niet vaststaat dat in 2001 is nagelaten om onderzoek te doen naar de PTSS. Maatschappelijk werker [betrokkene 1] was op de hoogte van sommige traumatische gebeurtenissen zoals het overlijden van het neefje (p. 15). Psycholoog Ten Brinck maakt melding van de ongunstige gezinssituatie in betrokkenes jeugd (p. 39). Psychiater Van Ekeren blijkt eveneens bekend met jeugdgebeurtenissen, hoewel voor deze psychiater vooral de agressie en het sadisme op de voorgrond staan (p. 47). Uit de omstandigheid dat in 2001 geen PTSS is vastgesteld, kan niet worden afgeleid dat die diagnose op geen enkel moment is overwogen, en dat dus sprake zou zijn van een diagnose die ten onrechte over het hoofd is gezien.

Uit de stukken die de Commissie heeft ontvangen, blijkt dat verzoeker voor 2001 tenminste twee keer psychiatrisch onderzocht is. Bij de stukken zit een rapport uit februari 1993, opgemaakt door prof. dr. A.M.H. van Leeuwen, psychiater. Dat rapport is opgemaakt in een strafzaak waarin verzoeker in 1992 bij een inbraak in een woning de bewoner van die woning, die hem had betrap, had doodgestoken. Voor dat feit is aan verzoeker een gevangenisstraf van zeven jaar opgelegd. In het rapport van februari 1993 staat dat Van Leeuwen verzoeker ook had onderzocht in 1985. Toen had verzoeker zijn jongere broer neergestoken. Van Leeuwen schrijft in zijn rapport uit 1993 dat verzoeker het meest de kenmerken van een antisociale persoonlijkheidsstoornis vertoont, waarbij in zijn geval de nadruk ligt op zijn ik-zwakke. Van Leeuwen besteedt aandacht aan de heroïneverslaving van verzoeker. Van Leeuwen heeft het in zijn rapport uit 1993 niet over een PTSS. Hij vermeldt in dat rapport evenmin dat hij in 1985 een PTSS heeft vastgesteld bij verzoeker. Hij schrijft wel (op p. 10 van zijn rapport uit 1993): “In dit verband wil ik overigens wel vermelden dat ik in [verzoekers] informaties geen aanwijzingen kon vinden dat hij in antisociale gedragingen innerlijke conflicten, innerlijke traumatische ervaringen uit een jeugdverleden a.h.w. uitreageert. Met name praatte onderzochte geen moment met iets als verbittering over zijn jeugdervaringen.”

¹ Lobbestaal, J., Leurgans, M., & Arntz, A. (2011). Inter-rater reliability of the structured clinical interview for DSM-IV axis I disorders (SCID I) and axis II disorders (SCID II). *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 18, 75-79.

² Rosen, G.M. & Taylor, S. (2007). Pseudo-PTSD. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 201-210.

³ American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, fifth edition. Washington: APA. P. 276.

De Commissie stelt verder vast dat sommige van de ervaringen die een rol zouden hebben gespeeld bij het ontstaan van de PTSS niet eerder door verzoeker genoemd zijn bij onderzoeken naar zijn persoon. In het rapport van Van Leeuwen uit 1993 staat dat verzoeker vindt dat hij een fijne jeugd heeft gehad en zijn jeugd over zou willen doen. Over het internaat zegt hij dat hij het daar goed naar zijn zin heeft gehad. Seksueel misbruik komt niet ter sprake. In het rapport van het PBC uit 2001 wordt evenmin melding gemaakt van seksueel misbruik.

In het verzoekschrift staat (bij punt 14) dat in het rapport van de psycholoog “geconcludeerd [wordt] dat verzoeker aangeeft dat hij zich van het moment dat hij het slachtoffer begon te steken tot het moment dat hij in de auto aan het rijden was, niets meer kan herinneren.” De Commissie merkt op dat verzoeker op eerdere momenten wel herinneringen had aan wat toen gebeurd was. Hij heeft daarover op verschillende momenten tamelijk gedetailleerd verklaard bij de politie⁴, bij de rechter-commissaris⁵ en ter terechtzitting⁶.

Verder is de Commissie van oordeel dat ook als vast zou komen te staan dat verzoeker ten tijde van het plegen van het delict leed aan PTSS, het scenario dat de rechter tot het oordeel zou komen dat het feit niet kan worden toegerekend aan verzoeker, bijzonder onwaarschijnlijk is. In het verzoekschrift worden geen argumenten aangedragen die dat scenario aannemelijkheid geven en wordt bijvoorbeeld het oorzakelijk verband tussen de PTSS en het door verzoeker gepleegde delict niet geduid. Bij het oordeel van de Commissie speelt mee dat er op grond van het dossier, in het bijzonder de verklaringen van verzoeker, sterke aanwijzingen zijn dat verzoeker het delictuele gebeuren had kunnen vermijden. Verzoeker had voorafgaand aan het delict verdovende middelen en medicijnen gebruikt. Hij heeft zichzelf in een risicovolle situatie begeven. Hij was enkele jaren eerder veroordeeld voor een delict dat zeer vergelijkbaar is met het feit waarvoor hij TBS heeft gekregen.

Conclusie

Naar het oordeel van de Commissie is niet vast komen te staan dat verzoeker sinds zijn jeugd lijdt en dus ook tijdens het plegen van het delict leed aan PTSS. Evenmin is duidelijk dat in het onderzoek in 2001 is nagelaten om onderzoek te doen naar PTSS. Zelfs indien wordt aangenomen dat verzoeker wel leed aan PTSS ten tijde van het delict, bestaat geen reden aan te nemen dat de rechter tot het oordeel zou komen dat het feit niet aan verzoeker kan worden toegerekend. Daarom ziet de commissie geen reden voor een onderzoek naar gronden voor een herziening.

Maastricht, 27 maart 2017

H.L.G.J. Merckelbach,
Plv. voorzitter Adviescommissie afgesloten strafzaken

⁴ Zie proces-verbaal van verhoor van 21 september 2000, 22.15 uur; proces-verbaal van verhoor van 27 september 2000, 10.30 uur; proces-verbaal van verhoor van 5 oktober 2000, 13.30 uur.

⁵ Verhoor op 22 september 2000 bij de rechter-commissaris ter gelegenheid van de inbewaringstelling.

⁶ Proces-verbaal ter terechtzitting rechtbank d.d. 14 maart 2001 en proces-verbaal ter terechtzitting Hof d.d. 20 september 2001.